

Författar- besöket som startskott

En
guide för
lärare

Författarbesöket som startskott

Välkommen att utforska vad sakprosa kan vara – och hur fackboksförfattarens besök kan bli ett startskott för lärande!

I projektet *På riktigt – sakprosa i skolan* får elever i årskurs 4 till 9 möjlighet att möta fackboksförfattare och arbeta med facklitteratur på ett sätt som väcker både nyfikenhet och läslust. Det här är läsfrämjande på riktigt.

Bakom projektet står Författarcentrum Öst, med stöd från Natur & Kultur. Vi erbjuder subventionerade författarbesök till skolor i landsbygd och skolor med högt socioekonomiskt index – där kulturutbudet kan vara begränsat.

Fakta är inte bara något vi läser – det är något vi förstår, granskar och bygger vidare på. Syftet med projektet är att stärka elevernas läsförmåga, språkmedvetenhet och källkritiska tänkande.

I mötet med en fackboksförfattare får eleverna inblick i hur faktatexter skapas – från research till färdig bok – och utvecklar samtidigt sitt språk och stärker kunskaper.

Guiden riktar sig till lärare, men kan med fördel användas av skolbibliotekarier eller fritidspedagoger. Den ger konkreta tips på hur man kan arbeta med författarbesöket – före, under och efter – oavsett ämne. Vi hoppas att du hittar ingångar som passar just din undervisning och dina elever.

Författarcentrum Öst

Besök av fackboksförfattare

Så roligt att ni på skolan vill ha besök av en fackboks-författare! Kanske önskar ni besök av en författare som eleverna gärna väljer att läsa själva? Kanske vill ni möta en författare som skrivit om ett ämne som ni vill ge eleverna en fördjupning i? Kanske spelar det inte så stor roll, bara ni får lära er mer om hur en författare arbetar när hen gör research och skriver en bok?

Författarbesöket kan vara en naturlig startpunkt för ett ämnesövergripande arbete där till exempel läraren som undervisar i svenska eller svenska som andraspråk kan samverka runt författarbesöket med lärare som undervisar i andra ämnen.

Du som undervisar i svenska eller svenska som andraspråk kanske vill diskutera innehållet men även språket i författarens böcker. Vilka texttyper finns i böckerna? Har författaren en personlig röst? Är det någon skillnad på sättet att skriva jämfört med till exempel texterna i läromedel?

Du som undervisar i något annat ämne kanske snarare vill prata om själva innehållet i böckerna. Hur förhåller sig det som författaren skriver till det ni redan läst om ämnet? Överensstämmer det som författaren berättar med det som står i läroböckerna? Vad blir ni mer nyfikna på? Vad borde det stå i nästa bok författaren ska skriva?

Mycket av det som kommer fram under författarbesöket, och i arbetet före och efter, är sådant som eleverna kan ha nytta av i olika ämnen. Fundera därför över hur ni i kollegiet kan samarbeta på bästa sätt runt författarbesöket och delge varandra erfarenheter efteråt.

I den här guiden presenteras undervisningsförslag som kan passa lärare i de flesta ämnen.

Du som undervisar vet bäst vilka aktiviteter som passar dina elever och hur du ska anpassa dem efter elevernas kunskaper.

Lär känna författaren

Före författarbesöket – så här kan du göra:

Berätta för eleverna om författaren som ska besöka klassen. Du kan också låta eleverna söka information på webben och utnyttja tillfället att prata om informationssökning. Några tips om var ni kan leta information:

- Författarens hemsida, om det finns en sådan.
- I [Libris](#) kan ni hitta vilka böcker författaren skrivit.
- Författarpresentationer på förlagens hemsidor.
- Artiklar i [Wikipedia](#) eller på [Barnens bibliotek](#).
- Texter om författaren i den eller de böcker ni har tillgång till.
- På [Författarcentrum Östs författarförmedling](#) finns texter där författarna berättar om sig själva.
- Ta hjälp av skolbibliotekarien med informationssökningen.

Om eleverna spontant undrar något om författaren är det bra att skriva upp sådant som de tycker verkar intressant och relevant att fråga författaren om vid besöket. Vissa elever kan behöva förbereda frågor och ha dem nedskrivna. Forcera dock inte fram frågor då det sällan blir bra. Det är ofta mer givande att prata om boken, författandet och ämnet som författaren skrivit om.

Efter författarbesöket – så här kan du göra:

- Om eleverna hade gemensamma frågor/funderingar inför författarens besök kan du återknyta till dem och samtala om svaren.
- Låt eleverna skriftligt reflektera över författaryrket.
- Ge eleverna en skrivuppgift där de kan fundera över en faktabok som de själva skulle vilja skriva.
- Låt eleverna göra en utställning i skolbiblioteket om författaren och hans böcker.

Läsförståelse och läsengagemang

Utforska faktaboken tillsammans

De flesta tycker om att läsa faktaböcker om sina intressen. Men välskrivna faktaböcker kan också skapa intresse och nyfikenhet på något helt annat ämne. Då behöver man förstå texten och få hjälp att engagera sig. **Inför författarbesöket kan ni träna på olika saker som är viktiga just vid läsning av facklitteratur.**

När ni tillsammans i klassen läser böcker av författaren är en fördel om ni har tillgång till en klassuppsättning av boken. Om ni inte har möjlighet att använda en klassuppsättning av böcker är det viktigt att du projicerar uppslag ur boken under högläsningen. Det går också att kopiera vissa uppslag för att låta eleverna arbeta med pennan i handen.

Särdrag i faktaböcker

Facklitterära böcker har olika särdrag som skiljer dem från skönlitterära böcker. Eleverna behöver bekanta sig med särdragen för att förstå den bok ni arbetar med. Det ökar också deras kompetens att läsa faktaböcker framöver.

Särdrag som är viktiga att uppmärksamma och arbeta med tillsammans är bland andra:

- innehållsförteckning
- register
- rubriker i olika nivåer
- informativa bilder
- bildtexter
- tabeller och grafer
- text med olika typsnitt
- faktarutor
- ordlista.

En skicklig läsare använder särdragen både innan, under och efter läsningen. Innan läsningen gör man det för att få en överblick av boken så att man kan få en uppfattning om hur läsningen kan göras och vilka hjälpmedel som finns. Under läsningen kan särdragen användas som stöd på olika sätt för att öka förståelsen. Efter läsningen används de för att komma ihåg vad man läst, återkomma till de delar man vill repetera och sammanfatta det som man tyckte var mest intressant.

FAKTA OM

Kopiering

Skolkopieringsavtalet
som gäller för kommunala skolor och de fristående skolor som skrivit på avtalet
innebär att du får kopiera
max 15% och max
15 sidor ur en bok till
eleverna.

Före författarbesöket – så här kan du göra:

- Uppmärksamma och benämna särdragen när ni läser böcker av författaren, och gärna även i andra böcker.
- Låt eleverna undersöka olika faktaböcker (kanske även av andra författare) genom att checka av från en lista vilka särdrag som finns.
- Låt eleverna titta på innehållsförteckningen till en bok av författaren och förutspå utifrån den vad de tror att man kan lära sig under läsningen. Låt eleverna berätta för varandra om sina förkunskaper i ämnet.
- Kopiera ett uppslag ur boken till eleverna. Låt dem parvis fundera över om texten skulle kunna bli tydligare och lättare att förstå om den utökades med fler särdrag. Behövs till exempel någon ordförklaring, kanske en informativ bild eller klagörande underrubriker? Förmodligen behöver du som lärare först förebilda (modellera) detta för eleverna.

Ställ frågor till texten

För att öka elevernas engagemang i texten, och deras läsförståelse, kan man lära dem att ställa frågor till texten. Det bör vara både enkla, snabba frågor (av typen kontrollfrågor) där svaret

enkelt hittas i texten och frågor där man måste tänka efter noga, leta information på olika ställen i boken eller kanske via andra källor för att få svar. Vissa frågor går inte att få svar på, men att ställa dem ökar engagemanget och kan skapa intressanta samtal.

Före författarbesöket – så här kan du göra:

- Förklara för eleverna att skickliga läsare ställer frågor till texten när de läser. Det gör läsningen mer intressant och man lär sig bättre då.

FAKTA OM

Reciprocal Teaching

Att aktivera förförståelse och förutspå vad en text kommer att behandla samt att ställa frågor till texten är två av strategierna i Reciprocal Teaching. RT går att använda för all läsning, men är särskilt användbart för facklitteratur.

- Förklara att man kan ställa enkla kontrollfrågor till sig själv under läsningen. Man kan också ställa svårare frågor, frågor som gör att man börjar tänka noga. För att svara på frågorna kanske man använder bokens särdrag, sina förkunskaper eller information någon annanstans ifrån.
- Förebilda (modellera) hur du ställer frågor när du läser några textstycken ur en bok. Kom ihåg att ge exempel på både kontrollfrågor och frågor som gör att man måste fundera och kanske ta reda på mer.
- Eleverna vill förmodligen svara på frågorna direkt. I samtalet kan det vara bra att uppmana eleverna att skilja på "Jag tror att ... därför att ..." och "Jag vet att ... därför att ...".
- Kopiera ett uppslag ur boken ni läser och låt eleverna läsa i par och anteckna frågor de ställer sig. Lyft frågorna i helklass. Låt eleverna diskutera möjliga svar och påtala hur intressant det blir när man läser aktivt och ställer frågor.

Under det här arbetet kan du skriva ner och spara de frågor som eleverna tycker är angelägna och som ni inte finner svar på. Dessa frågor kan ni ställa till författaren under besöket. Ni kan också använda dem för att träna informationssökning, förslagsvis i samarbete med skolbibliotekarien.

Efter författarbesöket – så här kan du göra:

- Vilka ämnen ur författarens böcker kan ni arbeta vidare med och fördjupa er i?
- Låt eleverna göra framsida, baksida och innehållsförteckning till en faktabok de skulle vilja läsa eller skriva. De som hinner kanske kan skriva en inledning eller ett kapitel också.
- Kontakta skolbibliotekarien och be att få ett bokprat om olika faktaböcker som eleverna kan bli nyfikna på att läsa.

Källkritik och källtillit

Grunden för källkritik och det nyare begreppet källtillit är att förstå att det finns mänskliga beslut bakom all information vi möter, såväl digitalt som i tryckta källor. Källkritik är ett väletablerat begrepp, det nyare ordet källtillit skapades för att betona att vi måste välja att lita på vissa källor. Läs mer om begreppet i [denna text från Internetstiftelsen](#).

Före författarbesöket – så här kan du göra:

Undersök någon eller några böcker författaren har skrivit. Diskutera tillsammans eller låt eleverna arbeta i par med några av följande frågor:

- Framgår det vilka källor författaren använt?
- Är författaren en ämnesexpert? På vilket sätt?
- Är boken faktagranskad och i så fall av vem?
- Vad tror ni att författaren har för avsikt med boken? Vad vill hen att vi läsare ska lära oss, tycka eller bli nyfikna på?
- Om ni jämför boken med en lärobok – är det någon skillnad i hur ämnet beskrivs?
- Går det att hitta någon text på webben som handlar om samma sak? Jämför i så fall den texten med texten ur boken.

Under författarbesöket – så här kan du göra:

- Ställ de frågor som eleverna funnit angelägna under förberedelserna.

Efter författarbesöket – så här kan du göra:

Låt eleverna, kanske först enskilt och sedan i par eller mindre grupper, reflektera över några av dessa frågeställningar:

- Vilka svar fick ni av författaren på de frågor ni ställde?
- Vad lärde ni er under författarbesöket om att välja källor?
- När ni nästa gång ska söka information inför ett skolarbete, hur tänker ni då om att leta i skolbiblioteket efter facklitterära böcker?
- Vad tycker ni att lärare som inte var med under författarbesöket behöver veta om källkritik och källtillit?
- Vad är lättare eller svårare – att hitta trovärdig information på webben eller i böcker?

Boka
ett besök

FAKTA OM

Vad är ett författarbesök?

Ett författarbesök är ett läsfrämjande verktyg som kombinerar inspiration med lärande. Beroende på vilken författare du bokar kan författarbesöken se olika ut. De kan vara i form av en föreläsning, en workshop i skrivande eller uppläsningar. Ofta blir det en kombination av dessa, med tonvikt på dina och klassens önskemål. Gemensamt för besöken är att de ger eleverna inblick i hur fakta kan presenteras levande och engagerande.

Om Författarcentrum Öst

Författarcentrum Öst är Sveriges största författarförmedling. Sedan 1967 har vi skapat möten mellan författare och läsare. Som skola kan ni enkelt boka författarbesök via oss – både inom ordinarie undervisning och som en del av Skapande skola. Hos oss hittar ni över 900 yrkesverksamma författare inom skönlitteratur, poesi och sakprosa. Vi driver också flera läs- och skrivfrämjande projekt med syftet att stärka litteraturen i samhället och göra den tillgänglig för alla.

Kontakt

Projektledning: Laura Mendez Edkvist

E-post: laura.mendez.edkvist@forfattarcentrum.se

Telefonnummer: 072-235 83 31

Författare till denna guide är Cilla Dalén, prisbelönt bibliotekarie. En av hennes böcker är Faktaboken i skolan: för läslust och lärande. | Foton: Stefan Tell

Med stöd av

Författarcentrum Öst
Drottninggatan 88B
111 36 Stockholm

info@forfattarcentrum.se
forfattarcentrum.se/ost

 [forfattarcentrumost](#)
 [forfattarcentrum_ost](#)